

ріях, як слушно зазначається у рецензованій праці, виявляють ареально марковані ознаки, які не завжди обмежуються фонетичними та морфологічними рисами; системні зв'язки на рівні фразеології засвідчують багатство переосмислень національно маркованих і територіально специфічних ситуацій, побуту, вірувань та звичаїв. Не можемо не відзначити багатство опрацьованого авторкою фактажу, детально осмисленого та кваліфіковано прокоментованого.

Результати дослідження узагальнено у «Підсумках», де Н. Коваленко наголошує на завданнях, які ставить сучасна лінгвістика: це «різноаспектні дослідження фразеологічного корпусу національної мови як мовних знаків, що здатні акумулювати знання про світ і правила життя в ньому, образно переосмислювати та вербалізувати емоції та почуття, поведінку, характеристику суспільно значущих реальій і водночас зберігати інформацію про локальні риси в мовленні та культурі, неповторність та варіативність номінацій у різних ареалах українського мовного континууму» (с. 336). Найціннішим

джерелом дослідження різних аспектів актуалізації, деривації фразем, ареальних особливостей, як стверджує авторка, є записування діалектних текстів, живого мовлення сучасними засобами фіксації. Перспективними є наукові пошуки, що поєднують просторово-значеннєвий аналіз фразеологізмів та їхніх компонентів із залученням нових свідчень діалектології, матеріалів фольклорних і етнографічних текстів, ширшого спектра праць з ареалогії, етнолінгвістики, когнітології.

Отже, можемо стверджувати, що монографія Наталії Коваленко «Фразеологія в українському діалектному мовленні» є цінним науковим джерелом для подальших досліджень у галузі фразеології, діалектології, етнолінгвістики.

Ірина Філак,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української мови

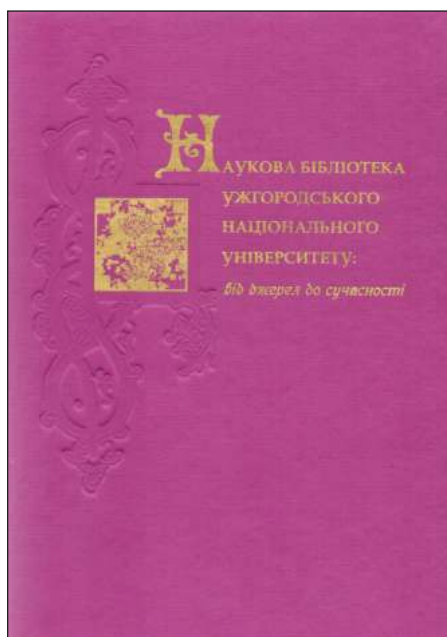
Ужгородського національного університету;

iryna.filak@uzhnu.edu.ua,

<https://orcid.org/0000-002-8573-4040>

НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ УЖНУ – 75 РОКІВ*

Нещодавно Ужгородський національний університет і його Наукова бібліотека відзначали 75-річчя з дня їх заснування. До цієї ювілейної дати колектив найбільшої в нашому краї книгозбірні підготував ґрунтовну колективну монографію, в якій, як зазначено в анотації, досліджується історія виникнення, етапи становлення та розвитку Наукової бібліотеки УжНУ. У цій праці аналізуються найвагоміші здобутки колективу бібліотеки за 75 років її діяльності. Значна увага приділена книжковому фонду бібліотеки, його багатству, комплектуванню та збереженню. Архівні матеріали, спогади, фотодокументи фіксують святкове та буденне життя бібліотекарів, які своєю працею сприяють успішному науковому та навчально-виховному процесу в університеті. За цією короткою анотацією – одержима діяльність великого колективу однодумців, які впродовж кількох десятиліть своєю титанічною працею створили нинішнє обличчя бібліотеки – су-

часного потужного осередку української духовності, вмістилища справжності, нашої національної ідентичності.

На початку книги вміщена Передмова до видання, яку підготувала нинішня директорка Наукової бібліотеки, кандидат філологічних наук Марія Медведь. Цілком слушно, на наш погляд, авторка Передмови зазначає, що нині бібліотека, яку добре знають в університетському середовищі, має багато своїх шанувальників і заслужений авторитет наукової спільноти.

Рецензована праця складається з десяти розділів та Фотолітопису. Перший розділ – «Створення бібліотеки Ужгородського державного

університету (1945 – 1949 рр.)» – містить чотири підрозділи, в яких на основі досліджених документів скрупульозно описано перші кроки становлення бібліотеки, формування її книжкового фонду (1945–1947 рр.), перенесення фондів до будівлі Василянського монастиря. Важливими подіями в історії книгозбірні стало передавання їй книжкового фонду Ужгородської капітули (1949), а також розміщення єпископської резиденції (1950). Окремий розділ присвячений бібліотеці єпископа Андрія Бачинського.

* Наукова бібліотека Ужгородського національного університету: від джерел до сучасності [Текст]: колективна монографія. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2021. 572 с.: іл.

Як зазначають автори, бібліотека УжНУ «пройшла тернистий, складний шлях становлення і розвитку, сповнений пам'ятними подіями, відданою працею та ентузіазмом бібліотекарів, перемогами, здобутками, сподіваннями, радістю і впевненістю у своїй необхідності та чільному місці у науково-освітньому процесі закладу вищої освіти» (с. 10).

Другий розділ – «Період становлення та розвитку (1950 – 1960-ті рр.)» – складається з п'яти підрозділів, у яких докладно представлена інформація про комплектування фондів, покращення обслуговування читачів. Окрема увага приділена опису роботи читальної зали, «другого дому для викладачів і студентів». У зазначений період бібліотекарі активно працювали над організацією довідково-бібліографічної та краєзнавчої роботи. Цікаво було ознайомитися з матеріалами тодішніх університетських газет. Авторитети зазначають, що це були «роки подальшого розвитку і збагачення фондів університетської бібліотеки. Пріоритетні напрями діяльності у ці роки – активне комплектування бібліотеки та вдосконалення обслуговування читачів; висвітлення роботи закладу в університетській пресі; злиття університетської книгарні з бібліотекою Вчительського інституту та партійної школи; отримання та опрацювання книжкових дарунків від приватних осіб» тощо (с. 54).

У третьому розділі – «Час подальшого зростання бібліотеки (1970–1990-ті рр.)» – висвітлюється подальший розвиток бібліотеки. Щоправда, це був непростий час і працівники книгозбірні виконували свою роботу під тиском комуністичної пропаганди. Проте бібліотечна робота постійно удосконалювалася, незважаючи на всілякі труднощі. У монографії зазначається, що «1985–1991 роки ввійшли в історію під назвою «перебудови», тобто політики гласності та демократизації суспільного життя, здійснення політичних та економічних реформ. Поштовхом до пробудження свідомості українського суспільства була і аварія на Чорнобильській АЕС. Усе це мало величезний вплив на стан бібліотечної справи загалом, на подальший розвиток бібліотек у незалежній Україні. Удосконалення діяльності, зміна пріоритетів, збереження книжкових фондів стали визначальними факторами і в роботі бібліотеки Ужгородського державного університету» (с. 168).

Четвертий розділ – «Розвиток університетської бібліотеки у незалежній Україні (1990-ті рр.)» – про ті зміни, що настали в Україні в цей час. Авторитети вказують, що «бібліотека робить свій внесок у будівництво незалежної України. На її розвиток вкрай негативно вплинули економічна криза, порушення зв'язків у книгопостачанні, розпад системи бібколекторів, зростання цін на книги тощо. Однак нові віяння в бібліотечній справі, нові напрями і перспективи розвитку з'явилися саме у цей складний період» (с. 170). Цілком слушно, на наш погляд, автори монографії зазначають, що «книгозбірня Ужгородського університету стояла на порозі до вступу у нове – ХХ століття, яке знаменувало нові бібліотечні технології, різновиди бібліотечно-

го сервісу, пріоритети і перспективи в бібліотечній сфері. Нові виклики і інформаційне майбутнє вимагали змагатися за своє місце в суспільстві, книгозбірня ж, як і завжди, бажала бути необхідною і корисною, помічником і другом для «homo legens» – людини, що читає» (с. 187).

П'ятий розділ – «Наукова бібліотека Ужгородського університету – в новому тисячолітті (2000–2012 рр.)» – розпочинається дуже влучними, на наш погляд, словами Миколи Реріха: «Там, де процвітають бібліотеки, там мир і благодать, повага до людства і успішне вирішення найважчих соціальних проблем» (с. 188). У зазначений період починається комп'ютеризація роботи бібліотеки. Постало питання побудови нового приміщення, оскільки потрібно було звільнити будівлю Резиденції. Незважаючи на величезні труднощі, було зведено нову будівлю між колонами першого поверху головного навчального корпусу, що дало 1743, 4 кв. м площі (див.: с. 196). Активно поповнювався електронний каталог видань. Працівники проводять низку культурно-просвітницьких заходів, присвячених відомим постатям Карпатського краю, наукові семінари, конференції.

Шостий розділ – «Структура наукової бібліотеки» – це докладний опис усіх підрозділів бібліотеки, зокрема: центрального книгосховища, відділу комплектування, відділу каталогів та наукової обробки літератури, відділу рукописів та рідкісних видань, відділу краєзнавчої літератури, відділу літератури іноземними мовами, інформаційно-бібліографічного відділу, центру наукометрії та інформаційної підтримки, філіалів, низки абонементів та читальних залів. Особливий інтерес викликає інформація в монографії про приватні книжкові колекції, зокрема про зібрання Олени Рудловчак, відомої дослідниці культури Закарпаття, професора Пряшівського університету (Словаччина).

Сьомий розділ – «Інноваційний поступ наукової бібліотеки Ужгородського національного університету» – присвячений опису тих кардинальних змін, що відбулися в діяльності бібліотеки. Як цілком слушно зазначає у цьому розділі директорка бібліотеки, кандидат філологічних наук Марія Медведь, «період 2013–2020 років став не лише інноваційним проривом для Наукової бібліотеки Ужгородського університету, а й зміною стратегії розвитку книгозбірні» (с. 423). Нова очільниця бібліотеки запропонувала запровадити комп'ютеризацію всіх бібліотечних процесів: об'єднати відділи бібліотеки в єдину бібліотечну мережу, опанувати інноваційні методи обслуговування. Було запроваджено електронний читацький квиток, вдосконалюється сайт книгозбірні, відкрито онлайн-послуги тощо. Укладаються угоди про співпрацю з бібліотеками України, проводяться потужні наукові бібліотечні конференції. Важливим є те, що нині електронний каталог бібліотеки УжНУ – це новий тип каталогу, відкритий для всесвітнього простору. Бібліотека стала частиною інформаційного суспільства.

Восьмий розділ – «Історія бібліотеки у постаннях» – про керівників бібліотеки, які в різний

час зробили вагомий внесок у розвиток Наукової бібліотеки. Як зазначено в монографії, університетська бібліотека сьогодні успішно функціонує і розвивається завдяки невтомній праці колишніх і нинішніх очільників бібліотечної установи. Мова тут йде про Євгена Шадурова, Олену Фесенко, Івана Киричка, Івана Сабадоша, Ганну Довганич, Олену Почекутову, Валентину Москаленко, Наталію Гунько й нинішнього керівника бібліотеки Марію Медведь і її заступників Вікторію Воробець та Наталію Туряницю. На сторінках цього розділу монографії також черпаємо інформацію про тих бібліотекарів, які віддали багато років життя роботі в книгозбірні УжНУ, віддано і добросовісно працювали, допомагаючи викладачам і студентам, зокрема Марія Воскресенська, Габрієла Гомонай, Олена Закривидорога, Ганна Записочна, Марія Кіш, Ганна Лізунова, Марія Похилак, Тетяна Туренко, Марія Фуцич, Ганна Шніцер.

У розділі цілком слушно зазначається, що «нині керівництво університетської бібліотеки у своїй роботі ефективно впроваджує сучасні інформаційні технології, підтримує навчальний та науково-дослідницький процеси в університеті, створюючи умови доступу до необхідної інформації. Ділові якості, відповідальність, інноваційна творчість керівництва бібліотечної установи сприяють успіху й престижу бібліотеки, створенню її позитивного іміджу в суспільстві. Колишніх і нинішніх керівників закладу об'єднує спільне прагнення і почесна місія – зберегти, примножити й донести до нащадків духовні скарби людства» (с. 445).

Дев'ятий розділ – «*Науковці та письменники про бібліотеку*» – це думки відомих людей Карпатського краю про Наукову бібліотеку Ужгородського національного університету. Серед них – Мирослав Дочинець і Дмитро Кешеля, знані українські письменники, письменниця Людмила Кудрявська, а також низка учених Ужгородського університету: Петро Лизанець, Олег Мазурок, Василь Маринець, Микола Олашин, Іван Сабадош, Сергій Федака. Імпонують слова Мирослава Дочинця, який зазначив: «Книга сама стоїть над хаосом життя і впорядковує нашу розгубленість перед світом. Книга, як жінка, потребує простору любові і в цьому просторі владно вимагає собі тебе – повністю і до кінця» (с. 485). А Дмитро Кешеля написав бібліотекарям такі вражаючі рядки: «Дорогі мої трудівниці великого храму Книги! Я доїхав щасливо! На дорозі життя часто спіткався, падав, розбивав коліна і голову... Але я вистояв і таки твердо тримаюся на ногах! І цим усім завдячую не тільки Всевишньому, але й Вам!» (с. 487). Професор Петро Лизанець зазначає, що «університетська бібліотека дарувала і дарує й нині студентам можливість заглибитися в

світ науки, культури, світової літератури, краще пізнати нашу історію й усвідомити свою в ній роль» (с. 492). Погоджуємося з думкою Василя Маринця, який висловлює давно назріле побажання: «Плекаю надію, що в недалекому майбутньому наша Наукова бібліотека матиме нове приміщення, і вона відповідатиме нинішньому статусу ДВНЗ «Ужгородський національний університет. Завдяки особисто ректору нашого вишу професору В.І. Смоланці для реалізації цієї мети створені всі передумови» (с. 496).

Десятий розділ – «*Бібліографія (1995–2020)*» – починається дуже слушними, на наш погляд, словами Сергія Жадана: «Мені здається, ми зарано почали ховати паперову книгу та бібліотеку як таку. Зараз, гадаю, той час, коли бібліотеки переживають нову хвилю інтересу, власних ініціатив, власного життя. І треба цю хвилю підтримати» (с. 509). Бібліографічний показник відображає шлях Наукової бібліотеки УжНУ за період із 1997 до 2020 року. Автори монографії вказують, що він є продовженням попередньої бібліографічної праці, опублікованої у збірнику «Скарбниця духовності» (1997). Бібліографія охоплює літературу про книгозбірню, її фонди, структуру, кадри та наукову роботу. Зібрана література систематизована в десяти розділах. У кожному з розділів матеріали розміщені в хронологічному порядку, а в межах року – за алфавітом. Праця містить 461 позицію, що, вважаємо, засвідчує неабиякий інтерес до роботи книгозбірні та її ролі в духовному збагаченні краян.

У **Фотолітописі** – копії сторінок старовинних книг, неоцінених скарбів нашого народу, що зберігаються у відділі стародруків, а також світліни з життя і діяльності бібліотеки в різні періоди. Дуже цінними, вважаємо, є також фото в структурі розділів монографії, що ілюструють різнобічну діяльність працівників книгозбірні, доповнюють наше уявлення про цей великий живий організм – БІБЛІОТЕКУ, в якій працюють надзвичайно ерудовані, відповідальні співробітники, що ставлять перед собою все нові й нові завдання та успішно їх виконують.

Насамкінець відзначимо, що видання цієї монографії розкішне. Над ним трудилися з відкритою душею і щирим серцем найбільш кваліфіковані, закохані у свою справу працівники бібліотеки. Рецензована праця стане в пригоді всім, кому не байдужа доля КНИГИ – вічного джерела нових знань.

Наталія Венжинович,

доктор філологічних наук,

завідувач кафедри української мови

Ужгородського національного університету;

vennata2017@gmail.com,

<https://orcid.org/0000-0002-0230-4118>